

**РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПОДАТКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА КУЛЬТУРИ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ**

Досліджено ефективність взаємовідносин між податковими органами та платниками податків в Україні, розкрито економічну сутність податкової культури та викладено основні напрями діяльності податкових органів для підвищення рівня податкової культури в державі.

Ключові слова: платники податків, податкові органи, податкова культура, податкові взаємовідносини.

O.Z. SIDORSKA, V.M. KMIT
Ivan Franko National University of Lviv

THE ROLE OF THE STATE TAX SERVICE OF UKRAINE IN THE FORMATION APPROPRIATE LEVEL OF TAX COMPLIANCE CULTURE AND TAXPAYERS

Abstract: the purpose of the research is to assess the impact of actions of the tax authorities on the tax state of the relationship between it and the taxpayers. The efficiency of the relationship between tax authorities and taxpayers in Ukraine is investigated, the economic substance of tax culture is described and the main directions of tax authorities to improve the tax culture in the country are outlined.

Keywords: taxpayers, tax authorities, the tax culture, tax relationship.

Вступ

На сучасному етапі розвитку вітчизняна система оподаткування характеризується значною кількістю недоліків. Важливе місце серед них належить гармонізації взаємовідносин між платниками податків та податковими органами. Так як від стану податкових взаємовідносин залежить ефективність функціонування податкової системи, то існує необхідність модернізації податкових взаємин на основі формування належного рівня податкової культури в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій

Даному проблемному аспекту присвячено праці таких науковців, як А.Виходець, Т.Воїнова, А.Зюзгіна, Ю.Іванов, Б.Карпінський, В.Карпова, Ю.Клепікова-Чижова, О.Коловоротна, А.Крисоватий, О.Павленко, В.Печуляк, А.Соколовська, Л.Трофімова, В.Федосов, С.Юрій та інші. Проте нестача глибоких досліджень такого поняття, як податкова культура та недостатній аналіз ролі центрального органу виконавчої влади, який би реалізував положення державної податкової політики, зумовлюють необхідність здійснення розробок в галузі гармонізації відносин між системою податкових органів та платниками податків.

Постановка завдання

Мета дослідження полягає в оцінці впливу дій системи податкових органів на стан податкових взаємовідносин між нею та платниками податків з тим, аби з'ясувати основні причини низького рівня податкової культури, можливі шляхи їх вирішення та роль системи податкових органів в гармонізації податкових взаємовідносин.

Результати

Податкові взаємовідносини – це відносини між державними контролюючими органами і платниками податків – фізичними і юридичними особами – щодо справляння податків і зборів (обов'язкових платежів) у бюджети всіх рівнів і цільові фонди, врегульовані нормами податкового законодавства [1, с.68].

Стан податкових взаємовідносин в державі є дзеркальним відображенням рівнів податкової дисципліни та податкової політик, що сформувались під впливом різноманітних факторів, серед яких організаційно-управлінські, соціально-економічні, нормативно-правові тощо.

Податкова дисципліна – систематичне навчання, розвиток і контроль культурно-етичних засад і можливостей платника податків розраховуватися з бюджетами з урахуванням синхронності взаємодії податкових інспекцій з приймання податків і податкових платежів, а також їх належного документального оформлення [2, с. 89].

Податкова культура – це рівень дотримання норм і морально-етичних правил та виконання конституційних обов'язків платниками податків та посадовими особами системи податкових органів [3, с.25]. Передумовою існування високого рівня податкової культури є високий рівень загальнонаціональної культури в суспільстві загалом. Економічна, а отже і податкова культура, тісно взаємодіє з іншими складовими національної культури: політичною, моральною, правовою, релігійною культурою. Саме податкова культура характеризує податкові відносини, а, як відомо, в будь-яких відносинах присутні дві сторони, а, отже, ефективність функціонування системи оподаткування в державі залежить як від податкової дисципліни платників податків, так і від службової дисципліни представників системи податкових органів.

Так як платників податків більше, ніж працівників системи податкових органів, і формування в їхній свідомості розуміння всієї необхідності сплати податкових платежів є довготривалим і більш трудомістким процесом, доцільніше розпочати вдосконалення податкових взаємин саме з працівників – посадових осіб цих органів.

До системи податкових органів належать державні органи, які в межах своєї компетенції, визначеної законом, здійснюють контроль за своєчасністю, достовірністю та повнотою нарахування податків і зборів (обов'язкових платежів) та погашенням податкових зобов'язань чи податкового боргу.

Контролюючими органами, згідно зі ст. 41 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), є [4]:

- органи Державної податкової служби (далі – ДПСУ) – щодо податків, які справляються до бюджетів та державних цільових фондів, крім зазначених у пп. 41.1.2 ПКУ, а також стосовно законодавства, контроль за дотриманням якого покладається на органи ДПСУ;

- митні органи – щодо мита, акцизного податку, податку на додану вартість, інших податків, які відповідно до податкового законодавства справляються у разі ввезення (пересилання) товарів і предметів на митну територію України або територію спеціальної митної зони або вивезення (пересилання) товарів і предметів з митної території України або території спеціальної митної зони.

В першу чергу, саме уважні та позитивно налаштовані працівники ДПСУ є запорукою підвищення сумлінності сплати податків та інших обов'язкових платежів. Проте у суспільстві сформовано негативний образ інспектора-податківця. Їх професіональні та особисті якості, етика спілкування, якість масово-роз'яснювальної роботи впливають на податкову свідомість юридичних і фізичних осіб. Саме тому податковими органами, зокрема ДПСУ, активно пропагується через засоби масової інформації концепція «Від фіскального органу – до сервісної служби». Такі дії є ефективними, особливо в довгостроковому періоді, адже крім впливання на вже існуючих платників податків, відбувається формування позитивного іміджу податкових органів в очах нового покоління – студентів та школярів [3 с.25].

Науковці зазначають, що навіть при потребі у певній модернізації органи ДПСУ аж ніяк не можна назвати неспроможними виконувати покладені на них функції. За даними статистичних джерел органи ДПСУ майже постійно перевищують поставлені перед ними завдання.

У процесі вдосконалення податкових взаємовідносин важливу роль відіграло запровадження Податкового кодексу України, який став єдиним чітко визначеним переліком правил в податковому законодавстві. Саме цей документ дає можливість врегулювати взаємовідносини між працівниками податкової служби та платниками податків. Крім цього, важливим нововведенням для покращення податкових взаємовідносин стало запровадження механізму «єдиного вікна». Пріоритетом у принципі «єдиного вікна» повинно бути не об'єднання податкових послуг, а збільшення швидкості та зручності їх одержання. «Єдине вікно» передбачає об'єднання в собі окремих процедур як однієї загальної. Завдяки запровадженню «єдиного вікна» державною податковою службою стали дотримуватися такі критерії, як своєчасність та нерозривність [5].

Система податкових органів складається з людей. Так, образ податківця формується завдяки кожній конкретній посадовій особі. Важливу роль в цьому відіграють етичні та моральні норми. У світовій практиці існує ряд механізмів та інструментів реалізації та впровадження етичних норм у сфері оподаткування. В податковій практиці США виділяють наступні принципи етичної поведінки працівників органів оподаткування: прозорість, чесність, рівність, відповідальність. У Японії діють декілька правових актів, що встановлюють етичні правовідносини у діловій сфері. Особливий наголос у цих документах зроблено на відповідності поведінки державних службовців п'ятьом основним стандартам:

- не допускати нечесної, дискримінаційної поведінки, виконувати свої обов'язки з особливою чесністю та усвідомленням того, що державний службовець представляє інтереси всієї держави, а не певної групи осіб.

- розрізняти особисті та суспільні справи та не використовувати службові повноваження для власних цілей.

- виконувати свої обов'язки належно, щоб не створити дій, що призведуть до недовіри з боку громадян.

- ставити за ціль служити інтересам суспільства та віддавати цьому всі зусилля.

- пам'ятати, що його дії завжди впливають на довіру суспільства до державних органів влади, навіть у неробочий час [6].

Морально-етичні норми працівників системи податкових органів в Україні були окреслені у «Кодексі професійної етики працівника ДПС України» [7], згідно з яким ключовими морально-етичними принципами, які обумовлюють роботу податкової системи, мають бути: принцип поваги до громадян, принцип правомочності, принцип правової впевненості та принцип рівності перед законом.

Варто зауважити, що важливим напрямом діяльності податкових органів щодо налагодження взаємовідносин з платниками податків у формі партнерства повинно стати здійснення постійного моніторингу громадської думки. Зміцнення партнерських відносин, поглиблення взаєморозуміння, спрямованого на становлення високої добровільності сплати податків, неможливе без урахування думки громадськості.

Ефективна податкова система України має бути такою, що не дозволяє сумніватись платникам у неминучості сплати податків. Несплата чи несвоєчасна сплата податків повинні бути більш витратними, ніж своєчасне виконання податкових обов'язків, це можна реалізувати завдяки продуманій системі штрафів та санкцій, громадській думці.

Необхідно виділити наступні завдання підрозділів ДПСУ по роботі з платниками податків, що є актуальними в умовах розвитку податкової системи України:

- формування такої податкової політики в державі, яка б органічно поєднувала та узгоджувала б інтереси платників податків і держави;

- здійснення широкого та своєчасного інформування платників податків про зміни у нормативно-правовому регулюванні податкової сфери;

- роз'яснення, консультування та навчання з питань застосування податкового законодавства та інших нормативно-правових актів про загальнообов'язкові платежі;

- пропаганда взаємної поваги між платниками податків та посадовими особами системи

податкових органів та встановлення партнерства між ними;

- забезпечення активного зворотного зв'язку платників податків з органами ДПС України для вдосконалення податкової політики країни;
- забезпечення підтримки ДПС з боку суспільства, громадськості, ЗМІ;
- пропагування добровільної сплати податків;
- пропаганда прозорості та доброчесності в податкових взаємовідносинах [8].

Отже, доцільно підвищувати рівень довіри суспільства до органів державної влади та підвищувати авторитет держави в очах українців завдяки ЗМІ, що спричинить зростання рівня податкової культури і свідомості платників податків.

Важливу роль у покращення податкових відносин займають семінари, «круглі» столи, форуми та конференції. Так у 2012 р. в столиці було проведено Перший загальнонаціональний форум працівників органів ДПС України, на якому тодішній Голова ДПСУ О.Клименко назвав стратегічний напрям розвитку податкової служби – перехід від фіскального органу до сервісної служби. Під час форуму представники ДПСУ наголосили на неприпустимості збільшення податкового тиску на бізнес, необхідності запровадження нових принципів у взаємовідносинах платників податків і податківців, якими є: ставлення до платників податків як до клієнтів, розуміння їх потреб, повага та довіра до них, допомога в разі потреби, але постійний моніторинг тих із них, хто порушує податкове законодавство.

Протягом останніх років в нашій державі створюються та постійно оновлюються Центри обслуговування платників податків (далі – ЦОПП), які забезпечують якісно новий рівень виконання податкових процедур. Саме ЦОПП – це крок назустріч платникам податків у забезпеченні високого рівня їх обслуговування.

Ще одним принципом трансформації ДПСУ у сервісну службу є забезпечення постійної комунікації з ЗМІ, інститутами громадянського суспільства та найбільшими платниками податків. Це важливо для того, щоб надавати їм інформацію про податкове законодавство, пріоритети діяльності системи податкових органів та створити постійний зворотній зв'язок із бізнесом. Завдяки тому, що податківці знатимуть про актуальні проблеми бізнесу, існує можливість реалізації дій щодо їх вирішення. Прикладами цього є створення Громадських рад при інспекціях (ДПІ), що є реально діючими органами, на засіданнях яких представники бізнесу чи громадськості можуть порушити будь-яку проблему і поставити запитання. Як наслідок, обов'язково інформуються вищі ланки структури податкової служби.

Громадські ради та круглі столи між платниками податків та податківцями дають свої результати. Так, наприклад, існувала проблема при поданні звітності в електронному вигляді. Тому на семінарах та на засіданнях «круглого столу» неодноразово обговорювалося суб'єктами господарювання висока вартість електронних ключів, потрібних при поданні електронної звітності. Методом вирішення цієї проблеми стало створення Акредитованого центру сертифікації ключів Інформаційно-довідкового департаменту ДПСУ, що надає послуги електронного цифрового підпису підприємствам, установам і організаціям усіх форм власності і фізичним особам з можливістю безкоштовної видачі посиленних сертифікатів відкритих ключів.

Для покращення умов функціонування суб'єктів малого підприємництва було введено мораторій на фактичні перевірки таких суб'єктів, тобто проводиться тільки планові перевірки, для яких відбираються лише ті підприємства, в яких наявні ризики ухилення від оподаткування. Завдяки таким діям зменшується втручання органів ДПСУ у господарську діяльність сумлінних платників. Крім цього, позитивним для бізнесу був мораторій на застосування штрафних санкцій до платників єдиного податку за порушення, допущені протягом 2012 р. при заповненні податкових декларацій і при порушенні порядку розрахунку податкових зобов'язань.

Усі заходи органів ДПСУ щодо створення сприятливих умов для підвищення добровільності сплати податків і ліквідації схем ухилення від оподаткування дали змогу одержати позитивні показники наповнення державної казни. ДПСУ зацікавлена у підвищенні рівні податкової дисципліни і культури платників податків та службової дисципліни її посадових осіб. Саме тому відбувається постійне реформування не лише податкової системи, а й системи справляння та адміністрування податків в Україні. Основною характеристикою сучасного етапу реформування є те, що реформи ініціюються самими податківцями у двох ключових напрямках – реформа ДПСУ як адміністративної структури та реформа системи податків та зборів.

Так, як в кожній демократичній державі права громадян є закріпленими законодавством та їх реалізація забезпечується всією повнотою влади, необхідно згадати про права платників податків. Важливе місце у сукупності законних інтересів, прав та свобод громадян посідає реалізація їх права на звернення. Саме тому ДПСУ вважає звернення громадян одним з пріоритетних напрямів роботи, адже дотримання норм доброчесності є ключовим фактором, пов'язаним з місією діяльності ДПСУ, спрямованою на підвищення рівня добровільності сплати податків. ДПСУ постійно здійснює заходи різного характеру – методологічного, організаційного, комунікативного та інформаційно-аналітичного, що спрямовані на забезпечення своєчасного, кваліфікованого, об'єктивного та неупередженого розгляду звернень громадян

За даними ДПСУ, впродовж січня-березня 2013 р. до податкових органів України всіх рівнів надійшло 8861 звернення від 10578 громадян, серед яких переважають індивідуальні звернення – 96,7 %. Колективних звернень – 2,3 %, а анонімних – 1 %. Найбільша кількість звернень до ДПСУ надійшло від мешканців Донецької і Запорізької областей, а найменша – з м. Севастополя та Тернопільської області. Серед загальної кількості звернень громадян надійшло заяв 93,6 %, скарг – 5,7 % та пропозицій (зауважень) – 0,7 %. Із усіх письмових звернень, що надійшли до органів ДПСУ протягом січня-березня 2013 р. вже

розглянуто та надано відповіді на 3978 звернень (78,2 % загальної кількості письмових звернень), знаходиться на виконанні 1111 звернень (21,8 %). У 65,4 % скарг вказувалося на неправомірні дії працівників органів ДПСУ, а у 11 % скарг – йшлося про недоліки роботи податкових органів щодо корупційних діянь працівників органів ДПСУ. Водночас, за фактами перевірок підтвердилися повністю або частково лише 7,6 % скарг [9].

Надане Законом України «Про доступ до публічної інформації» [10] право громадян отримувати необхідну їм інформацію не на підставі письмових звернень, а шляхом надсилання різними засобами зв'язку запитів, на нашу думку, дасть змогу зменшити кількість звернень громадян до органів ДПСУ.

Важливу роль у формуванні податкової культури займає Науково-дослідний центр з проблем оподаткування (далі – НДЦПП) – відомча науково-дослідна установа, що створена з метою формування податкової науки в Україні, вдосконалення вітчизняної податкової системи, наукового забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів для органів ДПСУ, а також розв'язання проблем протидії поширенню податкової злочинності, що був створений у структурі Академії ДПСУ (тепер Національний університет ДПС України).

НДЦПП у своїй діяльності співпрацює з різноманітними Комітетами Верховної Ради України, Національною академією наук України, Академією правових наук України, Центром з вивчення транснаціональної злочинності при Американському університеті (м. Вашингтон), інститутом міністерства юстиції США. В його структурі важливе місце в контексті підвищення рівня податкової культури займає відділ дослідження проблем протидії податковим правопорушенням [11].

НДЦПП займається масово-роз'яснювальною роботою, а саме: проводить цілеспрямовану постійну пропаганду щодо переваг добровільної та чесної сплати податків; проводить системну роботу серед потенційних платників податків; організовує зустрічі провідних науковців та співробітників з трудовими колективами навчальних закладів; здійснює консультативно-навчальну роботу серед студентів та просвітницьку серед платників податків; займається розміщенням в друкованих ЗМІ статей та виступів співробітників НДЦПП щодо проблемних питань оподаткування [8].

Напрями масово-роз'яснювальної роботи в сучасних умовах повинні вдосконалюватись, і, оскільки така робота спрямована на людей, то, на нашу думку, необхідно використовувати наукові надбання з таких галузей, як психологія, соціологія, педагогіка тощо.

Науковці НДЦПП виконують систему робіт, яка дозволяє зацікавити різні прошарки суспільства та бізнес в отриманні податкової інформації, залучити їх до ефективних взаємовідносин із державою, дати громадянам можливість одержати початкові знання у сфері оподаткування, а практичним фахівцям, підприємцям і майбутнім кваліфікованим спеціалістам, чия діяльність пов'язана з практичним застосуванням податкового законодавства, отримати оновлені знання щодо нормативно-правової бази вітчизняної податкової системи [11].

Органами ДПСУ активно застосовується соціальна реклама як засіб доведення до кожного платника податків соціального значення податків та стимулювання їх добровільної оплати. ДПСУ вважає, що «ефективний діалог з платником – це соціальна реклама». В сучасних умовах ДПСУ в розробці соціальної реклами головним є комплексність реклами (відео, аудіо, зовнішня реклама, у ЗМІ), об'єднаність єдиним сюжетним замислом, звуковим оформленням та кольоровою гамою. Ці прийоми в рекламі застосовуються для легкого її розпізнавання та, як наслідок, досягнення більшого ефекту. Крім цього, органами ДПС використовується «Телефон довіри» або «Гаряча лінія». Цей засіб вже запам'ятався вітчизняним платникам податків, адже концепція «Пульс податкової» (тепер «Пульс Міністерства доходів і зборів України») активно рекламується в ЗМІ та засобах зовнішньої реклами. Зателефонувавши за вказаним номером, громадянин може повідомити про протиправні дії працівників податкових та митних органів (корупційні дії, зловживання службовим положенням), проблеми під час митного контролю, подані податкової звітності, реєстрації, недоліки роботи вищевказаних органів. Такі повідомлення перевіряються та ухвалюються відповідні рішення. Загальний термін опрацювання повідомлення не повинен перевищувати 15 днів. Новинкою є запровадження принципу call-back, тобто зворотній дзвінок про результати. «Пульс Міністерства доходів і зборів України» працює в режимі безпосереднього спілкування з працівниками сервісу в робочі дні, а у неробочий час працює інтерактивний автовідповідач. Кожен громадянин має можливість залишити інформацію анонімно.

Згідно з Указом Президента України від 24.12.2012 № 726 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [12] було утворено Міністерство доходів і зборів України шляхом реорганізації ДПСУ та Державної митної служби України. На нове Міністерство було покладено і функції з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Проте, відповідно до п.7 статті 5 Закону України від 17.03.2011 № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади» [13] відповідні міністерства, центральні органи виконавчої влади, щодо яких набрав чинності Указ Президента України про їх припинення, продовжують здійснювати повноваження та функції у визначених сферах компетенції до завершення здійснення заходів з утворення міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, до якого переходять повноваження та функції міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, що припиняється, та можливості забезпечення здійснення ним цих функцій і повноважень, про що видається відповідний акт Кабінету Міністрів України.

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, доцільно зазначити, що сучасна система податкових органів здійснює значну кількість різноманітних заходів впливу на стан податкових взаємовідносин в Україні. Всі ці

заходи вже продемонстрували свою ефективність в розвинених державах. На нашу думку, дії органів ДПСУ проводяться у вірному напрямі, адже щороку обсяг добровільно сплачених податкових зобов'язань збільшується. Необхідно не зупинятись на досягнутому та вдосконалювати методи та засоби вдосконалення стану податкової культури України. Доцільно підвищувати рівень довіри суспільства до органів державної влади завдяки ЗМІ, що і спричинить підвищення авторитету держави в очах українців та зростання рівня податкової культури і свідомості платників податків.

Література

1. Кміть В.М. Податкові взаємовідносини в контексті ринкової трансформації економіки України / В.М. Кміть // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наукових праць Академії муніципального управління. – К., 2008. – Вип. 31. – Т. 1. – С. 67– 71.
2. Печуляк В.П. Державна податкова політика в Україні: організаційно-правові аспекти здійснення : монографія / Печуляк В.П. – К. – 2005. – 157 с.
3. Сідорська О.З. Оцінка ефективності взаємовідносин між податковими органами і платниками податків в Україні та напрями підвищення рівня податкової культури / О.З. Сідорська, В.М. Кміть // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2013. – Вип. 9. – Т.1. – 236 с.
4. Податковий кодекс України № 2755-17 від 2.12.2010р. (Редакція від 19.11.2012р) / Верховна рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Коловоротна О.В. Діагностика взаємовідносин податкових органів та підприємців малого і середнього бізнесу / Соціальні технології. – 2012. – № 54 [Електронний ресурс] / Коловоротна О.В. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staftp/2012_54/files/ST5412_12.pdf
6. Зюзгіна А.С. Етика податкових взаємовідносин: досвід зарубіжних країн // Науковий вісник Національного університету ДПС України [Електронний ресурс] / Зюзгіна А.С. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnudpsu/2012_1/Zuzgina_A_S.pdf
7. Кодекс професійної етики працівника ДПС України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_9p/pg_iquasm.htm
8. Посібник для податківців / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/651/>
9. Робота зі зверненнями громадян – пріоритетний напрям діяльності органів державної податкової служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/data/material/000/055/92140/2.doc>
10. Про доступ до публічної інформації : Закон України станом на 19.11.2012 / Відомості ВВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
11. Офіційний блог-сайт НДЦПО Національного університету ДПС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ndcpo.nusta.com.ua/>
12. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 24.12.2012 № 726 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15236.html>
13. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI / Верховна рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

References

1. Kmit' V.M., Podatkovyi vziemovidnosyny v konteksti rynkovoї transformacii ekonomiky Ukrainy, Teorii mikro-makroekonomiky, 2008, Part 1, Issue 31, pp. 67-71.
2. Pechuliak V.P., Derzhavna podatкова polityka v Ukraini: orhanizaciino-pravovi aspekty zdiisnennia: monohrafiya. Kyiv, 2005, 157 p.
3. Sidorska O.Z., Kmit' V.M., Ocinka efektyvnosti vziemovidnosyn mizh podatkovymy organamy i platnykamy podatkov v Ukraini ta napriamy pidvyshchennia rivnia podatkovoi kultury, Aktualni problemy rozvytku ekonomiky regionu, Ivano-Frankivsk, 2013, Part 1, Issue 9, pp.236.
4. Podatkovyi kodeks Ukrainy № 2755-17 vid 2.12.2010, Web Resource, <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Kolovorotna O.V., Diahnostyka vziemovidnosyn podatkovykh organiv ta pidpriemciv maloho i serednoho biznesu, Sotsialni tekhnolohii, 2012, Issue 54, Web Resource, http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staftp/2012_54/files/ST5412_12.pdf
6. Ziuzghina A.S., Etyka podatkovykh vziemovidnosyn: dosvid zarubizhnykh krain, Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPSU, Web Resource, http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnudpsu/2012_1/Zuzgina_A_S.pdf
7. Kodeks profesiinoї etyky pratsivnyka DPSU, Web Resource, http://uazakon.com/documents/date_9p/pg_iquasm.htm
8. Posibnyk dlia podatkovitsiv, Web Resource: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/651/>
9. Robota zi zvernenniamy hromadian – priorytetnyi napriam diialnosti orhaniv derzhavnoi podatkovoi sluzhby, Web Resource, <http://sts.gov.ua/data/material/000/055/92140/2.doc>
10. Zakon Ukrainy «Pro dostup do publichnoi informatsii» stanom na 19.11.2012, Web Resource, <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
11. Ofitsiinyi bloh-sait NDCPO Nacionalnoho universytetu DPSU, Web Resource, <http://ndcpo.nusta.com.ua/>
12. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.12.2012 № 726 «Pro deiaiki zakhody z optymizatsii systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady», Web Resource: <http://www.president.gov.ua/documents/15236.html>
13. Zakon Ukrainy «Pro tsentralni orhany vykonavchoi vlady» vid 17.03.2011 № 3166-VI, Web Resource: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

Рецензія/Peer review : 4.6.2013 р. Надрукована/Printed : 13.8.2013 р.

Рецензент: д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка Крупка М.І.